

مؤلفه‌های حلقه میانی در گام دوم انقلاب اسلامی

با تأکید بر منظومه فکری مقام معظم رهبری

محمد مهدی نبی زاده^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۰۴

چکیده:

حلقه میانی یکی از مفاهیمی است که مانند خیلی از مفاهیم دیگر همچون استکبارستیزی، شیطان بزرگ و امثال آن زاینده ادبیات انقلاب اسلامی است. از منظر مقام معظم رهبری جامعه ایران احتیاج به یک حرکت عمومی با جهت‌گیری رسیدن به جامعه اسلامی و سپس تمدن اسلامی دارد که راهبری این حرکت عظیم به معنای تمرکز، ایجاد برنامه کار، پیدا کردن و ارائه راهکار و برنامه‌ریزی و هدایت عموم مردم در نیل به چشم انداز مذکور بعهد حلقه‌های میانی است. لذا با توجه به نقش بی‌بدیل آنها در این مسأله مهم و توانایی اتصال و ارتباط و تفاهم بدنه‌ی جامعه با مجموعه حاکمیت توسط این گروه‌های مردمی و همچنین قرار داشتن در برهه زمانی گام دوم انقلاب اسلامی، دست‌یابی به مؤلفه‌ها و عناصر تشکیل دهنده مفهوم حلقه میانی نقش بسزایی در فهم دقیق‌تر و عمیق‌تر از آن و به تبع کشف و استخراج کارکردها و معرفی آن به جامعه‌ی مخاطب این امر خواهد داشت. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد اموری از قبیل مسأله محوری و تمرکز بر مأموریت مشخص، عدم ابتنا به قدرت حاکمیتی و متوقف نبودن بر پشتوانه مالی دولتی، جوان محوری و تلاش در جهت خودسازی مقدم بر جامعه‌سازی و جلوداری حرکت عمومی جامعه اسلامی مؤلفه‌های اصلی این مفهوم را تشکیل می‌دهند. پژوهش حاضر اطلاعات را به صورت کتابخانه‌ای جمع‌آوری و به صورت توصیفی-تحلیلی بررسی می‌نماید.

واژگان اصلی:

حلقه‌های میانی، منظومه فکری، مقام معظم رهبری، گام دوم انقلاب اسلامی.

^۱ دانش آموخته سطح چهار حوزه علمیه قم، دانشجوی دکتری رشته تاریخ معاصر جهان اسلام (در مرحله رساله)،

مقدمه :

همه انقلاب‌های مهم دنیا دارای پشتوانه‌ی فکری هستند که اگر از چنین آن محروم باشند، حتی در صورت پیروزی، انقلابیون در تشکیل نظام سیاسی-اجتماعی جدید دچار مشکل خواهند شد. انقلاب اسلامی ایران، یکی از انقلاب‌های بزرگ جهان است؛ انقلابی که توانست نظام ۲۵۰۰ ساله پادشاهی را سرنگون سازد و نظامی کاملاً نوین در تاریخ سیاسی بشر به وجود آورد. این انقلاب با عظمت نمی‌تواند مبانی فکری و نظری از پیش اندیشیده شده نداشته باشد. از سوی دیگر، بازشناسی هویت فکری انقلاب اسلامی و معرفی آن به نسل‌های بعدی، نقش بسزایی در پایداری و تداوم انقلاب خواهد داشت؛ زیرا آنچه روح و واقعیت انقلاب را شکل می‌دهد همین هویت فکری است و با از دست رفتن یا انحراف در مکتب فکری انقلاب، خود انقلاب نیز در مسیر انحراف قدم خواهد گذاشت.

در واقع انقلاب اسلامی ایران نقطه‌ی عطفی در تحولات فکری بشر قرن حاضر بوده و هست. زیرا جمهوری اسلامی نسخه‌ی جدیدی از حکومت است و در زمانی به وقوع پیوست که دو نظام فکری قدرتمند بر شرق و غرب عالم سیطره داشت و هر کدام مدعی بودند سیره و روش آنها ضامن سعادت انسان است و البته در یک نقطه اشتراک نظر داشتند و آن جهان‌بینی و ایدئولوژی منهای خدا بود. انقلاب اسلامی مسیر تولد و کمال خود را پیمود و در جهان حاضر برای ملت‌های جهان‌الهام بخش گشت؛ اگرچه این الهام بخشی در همه ملت‌ها یکسان نیست، اما شیرازه استکبار در جهان را به چالش کشیده است. به عنوان نمونه، ایالات متحده آمریکا که بعد از فروپاشی شوروی، خود را قدرت بلامنازع می‌پنداشت، امروز توان اعمال اراده خود بر منطقه غرب آسیا را ندارد و در این منطقه، اندیشه انقلاب اسلامی را مانع حرکت خود میداند. آنچه در این بین از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و باعث ارتقای سطح اثرگذاری نظام اسلامی ایران بر ملت‌ها و دولت‌های جهان می‌شود موفقیت نظام در حوزه عملکردی و کارآمدی است. به طور طبیعی برای نیل به این مقصود نیاز به راهکارهایی هست که بعنوان راه میانبر مسیر رسیدن به این مهم را کوتاه و از ضمانت بالاتری برخوردار باشند. بهره‌گیری از ظرفیت‌های مردمی و پای کار آمدن ایشان در حل مسائل و مشکلات فراروی کشور راهبردی است که از ابتدای انقلاب اسلامی به عنوان یک اصل ایدئولوژیک و برگرفته از آموزه‌های اسلام ناب مورد توصیه و تاکید امام خمینی‌ره و مقام معظم رهبری بوده و هست. یکی از راهکارهای

محوری در تحقق این راهبرد بهره‌گیری از حلقه‌های میانی است که اولین بار در بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی مطرح گردید و زوایای مختلف و حدود و ثغورش تشریح شد. به طور طبیعی نبودن این مفهوم اقتضای تبیین هر چه بیشتر و واکاوی مؤلفه‌های آن را دارد تا مبتنی بر این امر کارکردهایی که از حلقه میانی توقع می‌رود بهتر تصویر و تشریح گردد. هرچند فعال نمودن ظرفیت گروه‌های مردمی در پیشبرد اهداف حاکمیت در جهان امروز نظریه‌ای مطرح و در حال جریان است ولی آنچه مقام معظم رهبری مطرح نموده‌اند متناسب با نظام اسلامی مبتنی بر مردم‌سالاری دینی است و دارای شاخصه‌های مخصوص به خود و قرائتی نو از این امر به حساب می‌آید که در این تحقیق سعی شده همه مطالب از اندیشه‌های ایشان در این خصوص استخراج و تحلیل شود.

پیشینه تحقیق

در خصوص حلقه‌های میانی پس از مطرح کردن آن توسط مقام معظم رهبری در خرداد ماه سال ۱۳۹۸ تا به حال نشست‌ها و همایش‌های مختلفی برگزار شده است و افراد با سبک‌ها و تخصص‌های متفاوت در این رابطه اظهار نظر نموده‌اند اما در خصوص آثار مکتوب هنوز در این زمینه کار شایسته و در خوری صورت نگرفته و نیاز هست که ابعاد مختلف آن تحقیق و بررسی و پژوهش شود. از جمله آثار مکتوب در این خصوص می‌توان به دو نمونه اشاره کرد؛ یکی مجموعه دو جلدی کتاب «حکمرانی نوین» «کنکاشی پیرامون هویت و کارکرد حلقه‌های میانی» است که توسط پژوهشکده تبلیغ و مطالعات اسلامی باقرالعلوم علیه‌السلام وابسته به سازمان تبلیغات اسلامی تهیه شده که محصول مصاحبه با برخی اندیشمندان جبهه انقلاب اسلامی است و در واقع مجموعه مصاحبه و اندیشه ورزی است که آقایان محمدرضا فلاح شیروانی، محمد ملک‌زاده، مهدی جمشیدی، سیدمحمدصادق امامیان، علی مهدیان و هادی ایرانمنش از جمله افرادی هستند که دیدگاه‌های آنان در این مجموعه بازخوانی شده است. (پژوهشکده تبلیغ و مطالعات اسلامی، ۱۴۰۱ش) دوم مقاله پژوهشی با موضوع «جایگاه حلقه‌های میانی در حکمرانی تشکیلاتی و نقش آن در تمدن‌سازی، با نگاهی به مقوله تحزب» (مجیدی، سبزی کریم‌آبادی، فروردین ۱۴۰۱) می‌باشد. در این مقاله پس از بحث بر سر این موضوع که حلقه‌های میانی می‌توانند بعنوان یک الگو در فرایندی کارشناسی شده، از تمهید زیرساخت‌ها گرفته تا آموزش و کادرسازی در سطوح خرد و میانی و کلان ظرفیت‌های مردمی مخصوصاً

نسل جوان را به کار گرفته و حلقه‌ی وصل توده‌های مردم و حاکمیت باشد با رویکردی آسیب شناسانه، مقوله تحزب و ظرفیت‌های آن را به‌مثابه‌ی یکی از مصادیق حلقه‌های میانی بحث می‌نماید. آنچه واضح است در هیچ‌کدام از این آثار تمرکز بر مفهوم کاوی و چیستی و عبارت دیگر مؤلفه‌های اصلی حلقه میانی نشده است و وجه امتیاز اصلی این تحقیق نیز همین تمحّض بر مؤلفه‌های ماهوی این امر است. بی‌شک چنین مسأله‌ای در تبیین بهتر جایگاه و سپس کارکردها و ثمرات مترتب بر فراگیری نخبگانی و عمومی فرهنگ حلقه‌های میانی در جامعه اسلامی اثر شایانی خواهد داشت.

چیستی حلقه‌های میانی

واژه حلقه‌های میانی از ابداعات مقام معظم رهبری است که در تاریخ اول خرداد ۱۳۹۸ در دیدار جمعی از دانشجویان مطرح شد. ایشان در این دیدار پس از ترسیم چهار نقطه اصلی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بر این نکته تأکید کردند که جامعه نیازمند یک حرکت عمومی به سوی چشم‌انداز با عظمت انقلاب است که می‌بایست جوان‌های متعهد محور این حرکت باشند. سپس فرایند ورود جوان‌ها به این حرکت عمومی و در واقع نحوه ورود ایشان به چرخه نیروی انسانی موثر و جامعه‌ساز را تشریح کردند. ایشان با اشاره به فعالیت‌های جهادی جوانان در عرصه‌های مختلف از جمله تبیین و روشنگری و دانش‌بنیان، این تشکلهای را حلقه‌های میانی می‌نامند که قابلیت دارند ماموریت‌های متعددی همانند تاثیرگذاری بر نیروهای جوان جهان اسلام یا جبهه مقاومت را بر عهده گیرند. ایشان معتقدند جوان‌ها می‌توانند با فعالیت در قالب این گروه‌های مردمی به مرور وارد چرخه حاکمیت شوند و علاوه بر خدمات مختلف به جامعه و کمک در حل مشکلات، در گردش و رویش نیروی انسانی کارآمد در نظام اسلامی نقش آفرینی نمایند. (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۸/۰۳/۰۱)

رهبر انقلاب «حلقه‌های میانی» را به‌عنوان یک مفهوم اجتماعی و مرتبط با مسئله حکمرانی مردمی مطرح کردند. این ایده نوپا به‌دنبال استفاده از ظرفیت عموم عناصر متعهد و فعال برای حکمرانی نوین است و اگرچه بسیاری از دغدغه‌مندان، از مسئولان تا اندیشه‌ورزان، بدان توجه دارند؛ همچنان نیازمند تبیین از وجوه مختلف است. این پژوهش قصد دارد در مسیر تبیین این ابزار حکمرانی نوین و مردمی گام بردارد و به کارکرد حلقه‌های میانی در ایجاد مفاهیم و همدلی میان مردم و مسئولان اشاره کند. در باب مفهوم نوین «حلقه‌های میانی» گفت و گوها و اظهارنظرهایی متفاوت شکل گرفته است؛ لیکن

از مهم‌ترین منابع شناخت چیرستی، چگونگی و چرایی این مفهوم، درنگ در آموزه‌های نظریه‌پرداز طراح این مفهوم اجتماعی، یعنی رهبر انقلاب است. ایشان در سال‌های اخیر، با طرح مفاهیمی همچون «زنجیره‌ی تواسی»، «جهاد امیدآفرینی» و «جهاد تبیین» که قرابتی محسوس با مفهوم حلقه‌های میانی دارند، گویی فراخوانی به عموم فعالان و دغدغه‌مندان متعهد به گفتمان انقلاب اسلامی برای نقش‌آفرینی و مسئولیت‌پذیری در قبال موانع گوناگون در مسیر پیشرفت انقلابی داده‌اند. (شفیع‌خانی، حلقه‌های میانی، ۱۴۰۱/۰۴/۲۵) این فراخوان در رویارویی با مشکلاتی که عمدتاً اجتماعی به نظر می‌رسند، بنا بر رویکرد اساسی امامین انقلاب، یعنی باور به قدرت مردم و لزوم نقش‌آفرینی آن‌ها در مشکلات گوناگون مطرح شده است. می‌توان طرح «حلقه‌های میانی» را به‌مثابه یک نوآوری اجتماعی برآمده از منظومه‌ی ارزشی و معرفتی انقلاب اسلامی دانست؛ از آن روی که یک فناوری نرم اجتماعی نوین است که قصد بهره‌گیری از دغدغه‌های مقدس و سرمایه‌ایمان مردم برای تولید عمل صالح را دارد و این همانا حل‌چالش‌های مسیر انقلاب است. از سوی دیگر و به‌ادعان برخی صاحب‌نظران، حلقه‌های میانی عرصه‌ای برای ظهور حقیقی مفهوم «جمهوریت» و مردم‌سالاری است، به دلیل آنکه مردم را نه فقط برای کنشگری و نقش‌آفرینی در پای صندوق‌های رأی، بلکه برای ایفای نقش در خصوص مسائلی به‌مراتب فراگیرتر، جاری، روزمره و حتی غیرسیاسی دعوت می‌کند. پس این فناوری نرم اجتماعی را باید یک فناوری بومی و برآمده از دو مفهوم عمیقاً به هم پیوسته «جمهوریت» و «اسلامیت» دانست. (شفیع‌خانی، حلقه‌های میانی ۱۴۰۱/۰۴/۲۵) اما در این بین امام خامنه‌ای اشارات دقیق و حکیمانه‌ای نسبت به مؤلفه‌های این گروه‌های مردمی نموده‌اند که پرداختن به این امر بدنه‌ی اصلی این تحقیق را دربر می‌گیرد.

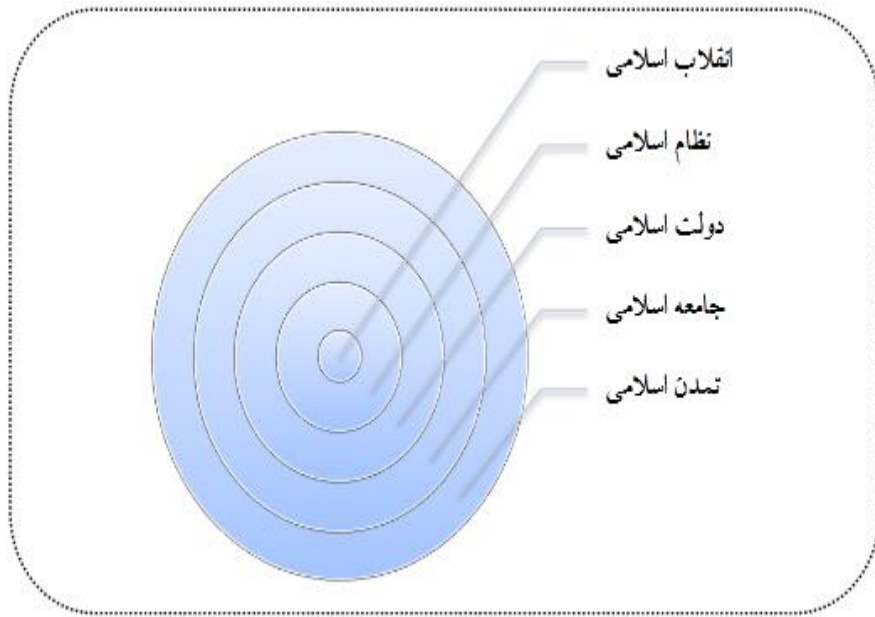
گام دوم انقلاب اسلامی

مقصود از گام دوم ورود به چهل سال دوم انقلاب اسلامی است که از ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ آغاز شد. امام خامنه‌ای طی بیانیه‌ای در حقیقت سند بالادستی حرکت فراروی کشور را ابلاغ نمودند و در آن با مخاطب قرار دادن جوانان، ضمن بیان پیشینه وقوع انقلاب و دشواری‌های آن، به دستاوردهای چهل ساله انقلاب اسلامی ایران پرداختند و چشم‌انداز آینده انقلاب را در بخش‌های مختلفی از جمله علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، عدالت و مبارزه با فساد تبیین کردند. بیانیه گام دوم انقلاب، ابتدا به

پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ش و دشواری‌های تأسیس جمهوری اسلامی ایران پرداخته و آرمان انقلاب را ایجاد تمدن نوین اسلامی و «آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نفاذ)» معرفی کرده است. در بخش دیگری از بیانیه گام دوم، دستاوردهای انقلاب اسلامی تشریح شده است: ثبات و امنیت و حفظ تمامیت ارضی ایران، ایجاد زیرساخت‌های حیاتی و اقتصادی و عمرانی، تقویت مشارکت مردمی، ارتقای بیش سیاسی مردم، توجه به عدالت در تقسیم امکانات عمومی، افزایش معنویت و اخلاق در فضای جامعه و ایستادگی در برابر مستکبران جهان. مخاطب اصلی بیانیه گام دوم، جوانان به عنوان محور تحقق نظام پیشرفته اسلامی هستند و فرصت ارزشمندی برای کشور دانسته شده‌اند. (ویکی شیعه، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، بی تا)

منظومه فکری امام خامنه‌ای

منظومه فکری عبارت از مجموعه نظام‌مند و متشکل از اجزا و عناصر مرتبط و هدفمند با محوریت هسته مرکزی در عرصه نظام بینشی و ارزشی و کنشی است. (خسروپناه، منظومه فکری آیت الله العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۶ش) امام خامنه‌ای بعنوان یک اندیشمند برجسته اسلامی از یک نظم اندیشه‌ای همانند یک پیکره واحد بهم پیوسته که همگی اجزایش در هماهنگی با هم هستند بهره می‌برند. یکی از این عرصه‌های فکری ایشان ترسیم فرآیند رشد و تحول انقلاب اسلامی تا رسیدن به سرمنزل مقصود است. ایشان در بیانات متعددی حرکت انقلاب اسلامی را از ابتدا تا رسیدن به غایت خویش در یک فرآیند پنج مرحله‌ای تبیین می‌نمایند. ایشان در بیانات خود اشاره می‌کنند که «ما یک انقلاب اسلامی داشتیم، بعد نظام اسلامی تشکیل دادیم، مرحله سوم تشکیل دولت اسلامی است، مرحله بعد تشکیل کشور اسلامی است، مرحله پنجم تشکیل تمدن بین الملل اسلامی است.» امام خامنه‌ای نخستین بار فرآیند تحقق اهداف پنجگانه اسلامی را در جمع مسئولان و کارگزاران نظام در تاریخ ۱۳۷۹/۰۹/۲۱ مطرح کردند. (مقام معظم رهبری س. و خامنه‌ای دات آی آر، ۱۳۷۹/۰۹/۲۱)

نمودار (۱): مراحل تکوین انقلاب اسلامی در منظومه فکری مقام معظم رهبری

البته ایشان در ادامه نیز به طور مستمر و در مقاطع مختلف، ضرورت تحقق این اهداف را به مسئولین اجرایی کشور یادآوری کرده‌اند، از جمله: بیانات در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام در تاریخ ۱۳۷۹/۱۲/۲۱؛ بیانات در جمع کارگزاران نظام در تاریخ ۱۳۸۰/۰۹/۲۱؛ بیانات در دیدار مسئولان نظام در تاریخ ۱۳۸۳/۰۸/۰۶؛ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران در تاریخ ۱۳۸۴/۰۵/۲۸؛ بیانات در دیدار با اعضای هیئت دولت در تاریخ ۱۳۸۴/۰۶/۰۸؛ بیانات در دیدار دانشجویان کرمانشاه در تاریخ ۱۳۹۰/۰۷/۲۴؛ بیانات در اجتماع مردم کنگاور در تاریخ ۱۳۹۰/۰۷/۲۷. (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه‌ای، بی تا) حلقه‌های میانی در ارتباط با همین ترسیم و در مرحله جامعه‌سازی و حرکت به سوی تمدن بین‌المللی اسلامی تصویر می‌شود. پیش از وارد شدن در بحث مؤلفه‌ها لازم است زاویه نگاه و نوع ورود مقام معظم رهبری در طرح عنوان مسأله بیان شود تا جایگاه حلقه‌های میانی در فرایند تحولات و پیشرفت‌های انقلاب اسلامی دقیق‌تر مبین شود. امام

خامنه‌ای در تبیین بیانیه گام دوم بعنوان پیش‌فرض مطرح نمودن طرح حلقه میانی، آن را یک ترسیم کلی از گذشته، حال و آینده انقلاب و دارای چهار محور اصلی می‌دانند که عبارتند از:

۱. عظمت حادثه‌ی انقلاب هم از لحاظ وقوع، هم از لحاظ ماندگاری.
 ۲. عظمت راه طی شده و کارکرد انقلاب تا امروز هم در زمینه‌ی سیاسی، هم در زمینه‌ی اجتماعی، هم در زمینه‌ی علمی، هم در زمینه‌ی عدالت، هم در زمینه‌ی آزادی. انقلاب در زمینه‌ی همه‌ی خواسته‌های مهم بشری و ملی و بین‌المللی کارکردهای برجسته‌ای داشته.
 ۳. عظمت چشم‌اندازی است که باید به آن رسید.
 ۴. عظمت نقش نیروی جوان متعهد؛ نه هر جوانی؛ جوانی که احساس تعهد کند، احساس مسئولیت کند. عظمت نقش این قشر یعنی جوان متعهد در این مسیری که در پیش رو داریم و در رسیدن به آن چشم‌انداز مورد نظر. (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۸/۰۳/۰۱)
- ورود ایشان به مساله حلقه‌های میانی از همین جاست که می‌بایست یک حرکت عمومی به سوی این چشم‌انداز صورت گیرد و آنچه در این بین نقش محوری دارد جوانان هستند هرچند منحصر در ایشان نیست و جوان هم منحصر در سن خاصی نیست و دارای توسعه مفهومی می‌باشد؛ این محوریت نیاز به یک قالب عملیاتی دارد که از دیدگاه ایشان عبارت از حلقه میانی است.

مؤلفه‌های حلقه میانی

پیش از تفصیل مطلب پیرامون حلقه‌های میانی می‌توان آن را مبتنی بر فرمایشات امام خامنه‌ای چنین تعریف نمود: گروه‌های نخبگانی جامعه عمدتاً متشکل از جوانان متعهد و متخصص که مردم‌پایه و مسئله‌محورند که در گام دوم انقلاب اسلامی به عنوان پیشران حرکت عمومی جامعه به سوی چشم‌انداز خود یعنی جامعه‌سازی و در نهایت تمدن‌سازی نوین بین‌المللی اسلامی نقش آفرینی می‌کنند. با عنایت به این بیان، می‌توان حلقه‌های میانی را مجموعه‌هایی دانست که واجد ذهن فعال، زبان گویا، تمرکز، پیگیری، فعالیت پی در پی و لحظه به لحظه، برای ایجاد برنامه عملیاتی و پیدا کردن و ارائه راهکار و همچنین به عنوان هادی و پیشران ملت در حرکت عمومی به سمت تمدن‌سازی اسلامی ایفای نقش می‌کنند. با توجه به توصیفی که رهبر انقلاب از «حلقه‌های میانی» کرده‌اند، این گروه اجتماعی نه جزء بدنه کارگزاران است و نه جزء عموم مردم؛ بلکه گویی در لایه‌های میان این دو لایه

اجتماعی-سیاسی و به مثابه حلقه‌ای برای اتصال این دو به یکدیگر است. با توجه به جایگاه حلقه‌های میانی در ساختار اجتماعی-سیاسی، طبیعتاً انتظار می‌رود که این لایه هم فهم و ادراکی از دغدغه‌ها و فضای فکری مردم و هم فهمی از دغدغه‌ها و فضای فکری مسئولان داشته باشد. لازم به ذکر است که این مفهوم در یک بافت معنایی به عنوان فرایند و مسیر به میدان آمدن جوانان و ایفای نقش پیش‌رانی ملت و بالتبع ورود به عرصه مدیریت کشور و تشکیل دولت جوان حزب‌اللهی مطرح شد. یعنی تشکیل این حلقه‌های میانی از استلزامات تشکیل دولت جوان حزب‌اللهی است. (سبزی کریم‌آبادی، مجیدی: ۱۴۰۰، ص ۶). اما مؤلفه‌های اساسی حلقه میانی در منظومه فکری مقام معظم رهبری عبارتند از:

۱. مسأله محور و دارای مأموریت با موضوع مشخص

یکی از عوامل مهم سودمند بودن اقداماتی که انسان در زمینه‌های مختلف انجام می‌دهد این است که حول یک محور خاص و جزئی و مشخص باشند چه در مقام پژوهش و تحقیق، چه در مقام سخنرانی یا خدمات رسانی و امثال آن. بعنوان نمونه یکی از عوامل مهم تأثیرگذاری عمیق آثار شهید مطهری در نسل جوان ویژگی «مسأله‌محور» بودن ایشان نسبت به نیازها و مشکلات جامعه بود. ایشان در تبیین این ویژگی خویش می‌فرمایند: «این بنده تنها چیزی که در همه نوشته‌هایم آن را هدف قرار داده‌ام حل مشکلات و پاسخگویی به سؤالاتی است که در زمینه مسائل اسلامی در عصر ما مطرح است» (مجموعه آثار، ج ۱، صص: ۳۸-۴۰) همچنین مسأله محوری در فعالیتها باعث دوام آنها خواهد شد چرا که اقدام متناسب با نیاز و منفعت مخاطب است و مصداق آیه ۱۷ سوره رعد است که می‌فرماید: «وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَمَا كُنتُمْ بِأَعْيُنِنَ» (رعد، ۱۷). ضمن آنکه از معارف اسلامی استفاده می‌شود که انسان می‌بایست به هنگام انجام هر کاری، فقط به آن کار بیندیشند و به این ترتیب حداکثر بازده را ایجاد نمایند و این تمرکز ناشی از مسأله محور نگاه کردن به امور است. انسانی که به نماز می‌ایستد در آن حال فقط مسأله اش نماز است و تمام همت خود را مصروف حضور قلب در نماز می‌کند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در خصوص این برداشت که با مفهوم حضور قلب، در آموزه‌های اسلامی مطرح شده است، لزوم حفظ آگاهی و تمرکز فکر دائمی را گوشزد می‌نماید. پیامبر اکرم

صلی الله علیه و آله و سلم در این خصوص می‌فرمایند: «عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى: إِذَا قَامَ أَعْبَدُ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَانَ هَوَاهُ وَ قَلْبُهُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْصَرَفَ كَيَوْمَ وُلِدَتْهُ أُمُّهُ؛ هر گاه بنده به نماز می‌ایستد فکرش و قلبش را متوجه خدای متعال می‌نماید از نماز فارغ می‌شود در حالی که مانند روزی شده که از مادر متولد شد.» (مجلسی، ۱۴۰۴ق، ج ۸۱ ص ۲۶۱)

حال در موضوع تحقیق نیز فلسفه تشکیل چنین گروه‌هایی حل مسأله است و لذا متمرکز بر شیوه و روشی هستند که این مهم را برآورده کند. به طور طبیعی اگر انسان همزمان چند کار را بخواهد انجام دهد نیرو و توانش توزیع خواهد شد و به هر کدام بخشی از آن خواهد رسید و همین امر باعث پایین آمدن احتمال دستیابی به نتیجه می‌شود. حلقه‌های میانی مسأله محورند به این معنا که برای خود یک مأموریت مشخص تعریف می‌کنند و بر یک مسأله متمرکز می‌شوند حتی ممکن است اساس تشکیلشان همین موضوع باشد. به این شکل که ابتدا در میان مسائل جامعه جستجو می‌کنند و متناسب با توان و تخصص و علاقه خویش موضوعی را برمی‌گزینند و با بررسی ابعاد مختلف آن از حیث علت پیدایش و زمینه‌های بوجود آمدن آن و کنکاش در راهکارها و راه‌حلهای برطرف نمودن آن متناسب با بوم‌محل و شرایط پیرامونی به حل مشکل همت می‌گمارند. تاکید بر این مطلب عقلایی در موارد متعددی در بیانات مقام معظم رهبری مورد اشاره قرار گرفته از جمله در فرمایشات ایشان در خصوص حلقه‌های میانی که از مثالها و تقریری که از نوع کارکرد این گروهها دارند این مطلب استفاده می‌شود. (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۷/۰۳/۰۱) ضمن آنکه در موارد متعددی ایشان به صراحت مسأله‌محوری را در حل همه مسائل جامعه مورد تاکید قرار داده‌اند. (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاهها ۱۳۹۷/۰۳/۲۰) ایشان در این خصوص خطاب به نخبگان می‌فرمایند:

یک نکته‌ی دیگری که در باب نخبگان وجود دارد و من قبلها هم یک وقتی به این اشاره کردم، این است که یکی از هدفهای جامعه‌ی علمی کشور -نه فقط نخبگان، بلکه همه‌ی جوامع علمی؛ البته در مورد نخبگان این بیشتر مورد نیاز است- این است که باید به مسائل کشور فکر کنند، مسئله‌محور کار کنند؛ مسئله‌محوری مهم است. (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و استعدادهای برتر علمی کشور ۱۴۰۰/۰۸/۲۶)

البته باید به این نکته توجه داشت که علت توجه به مسأله محوری، عمل محوری و فعالیت محوری است؛ به این معنا که تمرکز بر یک مأموریت مشخص کمک می‌کند کار بهتر انجام پذیرد همان‌طور که برای آتش زدن یک کاغذ با استفاده از نور خورشید از ذره‌بین استفاده می‌شود در اینجا نه نور خورشید بیشتر شده و نه در کاغذ تغییری حاصل شده اما این متمرکز کردن نور است که باعث این امر می‌شود. امام خامنه‌ای در توصیف حلقه‌های میانی این گونه به این مسأله اشاره می‌کنند:

«تشکل‌های دانشجویی از این قبیلند، مجموعه‌های باتجربه و فعال در زمینه‌های فرهنگی و فکری و مانند اینها از این قبیلند و هر که هم در این زمینه‌ها فعال‌تر باشد، مؤثرتر است؛ یعنی زمام کار دست کسانی است که فعالیت کنند؛ تنبلی و بی‌حالی و کسالت و مانند اینها به درد نمی‌خورد.» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸ش)

در انتهای این مطلب لازم است به این نکته اشاره شود که یکی از آفات قابل توجه مسأله محور نبودن گروه‌های مردمی بی رغبتی و ناامیدی مردم از ایشان است یعنی دقیقاً در مقابل نهضت امیدآفرینی که امام خامنه‌ای بر آن تاکید دارند. امام علی علیه السلام در این خصوص می‌فرمایند: «إِنَّمَا زَهَّدَ النَّاسَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ كَثْرَةُ مَا يَرَوْنَ مِنْ قَلَمٍ مَنْ عَمِلَ بِمَا عِلْمٌ. (لیثی واسطی، ۱۳۷۶ش، ص ۱۷۷) همچنین حضرت فرموده اند: «قَوَامُ الدُّنْيَا بِأَرْبَعَةِ عَالِمٍ مُسْتَعْمِلٍ عِلْمَهُ وَ جَاهِلٍ لَا يَسْتَنْكِفُ أَنْ يَتَعَلَّمَ وَ ... فَإِذَا ضَيَّعَ الْعَالِمُ عِلْمَهُ اسْتَنْكَفَ الْجَاهِلُ أَنْ يَتَعَلَّمَ وَ ... (شریف الرضی، ۱۴۱۴ق، نهج البلاغه (للصباحی صالح)، حکمت ۳۷۲، ص ۵۴۱) استواری دین و دنیا به چهار چیز است: عالمی که به علم خود عمل کند، و جاهلی که از آموختن سر باز نزند ... پس هر گاه فرد عالم، علم خود را تباه کند، نادان از آموختن سر باز می‌زند. ایشان زکات علم و دانش را علاوه بر یاددادن آن به اهلس، تلاش و کوشش برای به‌کارگیری آن در عمل نیز می‌دانند: «زکاة العلم بذله لمستحقه و إجهاد النفس فی العمل به» (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰ق، غرر الحکم، حدیث ۱۳۲، ص ۳۹۱)

طبق روایات فوق، اگر در جامعه مردم نخبگان را که عالمان جامعه به حساب می‌آیند اهل حل مسأله در میدان عمل نبینند اعتمادشان از ایشان سلب خواهد شد و البته مهم‌ترین مؤلفه حل مسأله در قدم اول مسأله محور بودن در تشخیص دقیق مشکلات است.

۲. عدم ابتنا به قدرت حاکمیتی و پشتوانه مالی دولتی و مردم پایه

مدیریت می‌تواند در اشکال گوناگون، نمایان شود؛ اما زمانی می‌تواند جوابگوی دغدغه‌های جامعه

اسلامی باشد و دستاوردهای بزرگ مورد انتظار آنان را تحقق بخشد که با روحیه مردمی و جهادی همراه گردد. حلقه میانی از دولت و مسئولین نیست است، بلکه بواسطه فهم درستی که از مقاصد حاکمیت نظام اسلامی دارد در رفع مشکلات و حمایت از مردم عمل می کند؛ تعبیر مقام معظم رهبری در رابطه با این مؤلفه این است که:

« این به عهده‌ی جریانهای حلقه‌های میانی است. این، نه به عهده‌ی رهبری است، نه به عهده‌ی دولت است، نه به عهده‌ی دستگاه‌های دیگر است؛ [بلکه] به عهده‌ی مجموعه‌هایی از خود ملت است،» (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۷/۰۳/۰۱ ش)

مدیریت اسلامی، نظام ارزشی ثابت و لایتغیری است که ریشه در نیازهای ثابت و جاودان انسان داشته، مبتنی بر فطرت و خلقت بوده و توسط وحی و کتاب و سنت، تنظیم می‌گردد. تمایز این نوع مدیریت با نظام‌های مدیریتی دیگر در این است که این نوع مدیریت، ناشی از نظام ارزشی مبتنی بر فرهنگ و تمدن اسلامی است. حلقه‌های میانی از این جنس مدیریت هستند؛ چرا که اصولاً مردم‌پایه هستند و درون‌جوش و خودجوش دارای فعالیت داوطلبانه و با روحیه مدیریت جهادی هستند؛ تفاوت اصلی مدیریت جهادی با سایر نظام‌های مدیریتی در پیش فرض‌ها و مبانی فکری و عقیدتی آن است. در این نظام مدیریتی، احکام دین مبین اسلام به عنوان راهبردی برای زندگی و شاخصی برای سنجش حیات مطلوب در نظر گرفته شده و هدف این نظام مدیریتی، پیاده‌سازی ارزش‌ها در جامعه به منظور تبدیل آن‌ها به کیفیت زندگی می‌باشد. حلقه‌های میانی از جنس مدیریت جهادی هستند؛ با مصرف‌گرایی، اشرافی‌گری، سستی، تبلی، بی‌حالی و انحراف از مسیر آرمان‌گرایی ایمانی، تغایر داشته و بلکه با آن مبارزه می‌کند؛ در حالی که در شیوه‌های مدیریتی دیگر که عمدتاً محصول فرهنگ سرمایه‌داری است، جامعه به سمت مصرف‌گرایی، اشرافیت، بی‌عدالتی، اصالت لذت و انحراف از آرمان‌های انسانی، سوق داده می‌شود. امام خامنه‌ای در فراز دیگری از بیاناتشان مجدداً بر این مطلب تأکید می‌نمایند و آن را بعنوان اساس حرکت و نقش‌آفرینی جوانان عنوان می‌نمایند:

«آنچه ما از بچه‌های دانشجو، از شما جوانهای عزیز که من خیلی به شماها واقعاً علاقه‌مندم، انتظار داریم این است که شماها باید خودجوش باشید، باید خودکار باشید، باید منتظر این نباشید که شما را به کار وادار کنند؛ بخصوص جوانهایی که مثلاً مربوط به تشکلهای گوناگون دانشجویی هستند. باید

خودکار حرکت کنید، باید بچه‌هایی که اهل اندیشه هستند؛ بعضی‌ها هستند در اندیشه‌ورزی پیشرو هستند، بعضی‌ها در حرکت‌های اجرایی پیشرو هستند؛ هر کدام در هر قسمتی که توانایی‌اش را دارید بایستی خودجوش و خودکار باشید؛ مثل مبارزات مبارزین زمان طاغوت.» (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۱۳۹۷/۰۳/۰۱ ش)

برای مردمی بودن و حرکت عموم مردم در جامعه می‌توان به آیه «فاستبقوا الخیرات؛ در اعمال خیر از یکدیگر سبقت بجویید.» (بقره، ۱۴۸) و آیه سابقوا الی مغفره من ربکم؛ در دست‌یابی به بخشش الهی بر هم سبقت گیرید.» (حدید، ۲۱) نیز اشاره کرد به این عنوان که عموم مردم را در جامعه دعوت به حرکت می‌کند. ضمن آنکه حرکت پیامبر در دوران ده ساله مدینه مبتنی بر مشورت با مردم در همه امور و شرکت عمومی مردم در حل مشکلات جامعه شان و به طور کلی حرکت عمومی جامعه به سوی چشم انداز تعیین شده توسط رسول خدا ص که عبارت از عبودیت الهی در عرصه‌های مختلف بود.

۳. پیشران حرکت عمومی جامعه در گام دوم انقلاب اسلامی

در تحلیل جریاناتی که در طول تاریخ، سرنوشت جوامع بشری را دستخوش دگرگونی کرده اند، نقش عناصر نخبه برجسته می‌نماید که در جامعه شناسی به عنوان کارگزاران تغییر شناخته می‌شوند. اینان کسانی هستند که از توانایی و قدرت تأثیرگذاری ویژه‌ای برخوردارند و جهت و آهنگ تحولات را عمیقاً تحت تأثیر قرار می‌دهند. گروه نخبه در فرایند تأثیرگذاری خود، هم به طرح ایده و پیشنهاد و تصمیم‌سازی می‌پردازند و هم در تبلیغ و ترویج ایده‌ها نقش ایفا می‌کنند و الگوهای جدید را ساخته و پرداخته می‌کنند و هم در مرحله تصمیم‌گیری و عملی‌سازی تصمیمات و تحقق الگوهای نو وارد می‌شوند. در واقع همه این‌ها بدون برخورداری از توانایی و قدرت فوق‌العاده میسر نمی‌گردد. البته باید در نظر داشت که نخبگان صرفاً پدیدآورنده تحولات و تغییرات جدید نیستند، بلکه جلوگیری از تغییرات یا کند کردن مسیر تغییر نیز اقدامی است که از عهده نخبگان برمی‌آید. (هاشمی، نقش نخبگان در تحولات اجتماعی از نگاه امام علی علیه‌السلام، بهار ۱۳۸۰، شماره ۲۶).

بهرحال این حرکت خواص است که حرکت عوام را بدنبال خود می‌آورد و تاریخ به خوبی شاهد بر این مدعاست؛ از جمله مواردی که قابلیت پرداخت تفصیلی به این موضوع را دارد حرکت و قیام امام

حسین علیه السلام است که در آن به خوبی نقش خواص اهل حق و اهل باطل در جهت دهی به جامعه هویداست. (خواص و لحظه های تاریخ ساز، ۱۳۸۶ش، صص ۳۹-۴۲)

در نظام مقدس اسلامی حلقه های میانی که گروههای نخبگانی هستند در عین اینکه میبایست هم سیاست و هم‌افق با آرمان‌ها و شعارهای انقلاب و دارای شناخت دقیق از تاریخ و موقعیت جمهوری اسلامی و چالشهای فراروی آن و همچنین دارای اهداف تمدنی و معتقد به افول تمدن های غیر الهی و خودباور و معتقد و امیدوار به توان تحقق اهداف خویش باشند، آخرین حلقه تاثیرگذار بر بدنه جامعه و به عبارت دیگر حلقه وصل حاکمیت و توده مردم در مقام حرکت عمومی جامعه به سوی چشم‌انداز خود محسوب می‌شوند. به عبارت دیگر می توان از حلقه های میانی بعنوان شتاب دهنده حرکت انقلاب اسلامی در طی مراحل پنجگانه‌اش تا رسیدن به تمدن سازی بین‌المللی اسلامی یاد کرد. مسأله پیشران بودن و ایفای نقش در حل مسائل جامعه اسلامی جزء مقوم اصلی و اساسی برای حلقه میانی به حساب می‌آید که بدون توجه به آن تشکیل چنین گروههایی یا موضوع نخواهد داشت یا ضررش بیش از منفعت آن خواهد بود؛ چرا که بدون این امر جهت حرکت آنها نامعلوم و احتمال گرفتار شدن در دام جریان‌های انحرافی داخلی مانند انجمن حجثیه و بین‌المللی مانند سازمان‌های فمینیستی و امثال آن بعید به نظر نمی‌رسد. در سراسر بیانیه گام دوم نیز، نقش «جوانان مؤمن و آگاه» به عنوان حلقه میانی، نقشی بی بدیل و بی مانند است؛ در واقع می توان گفت که کلیدواژه اصلی بیانیه گام دوم انقلاب «جوانان» می باشد؛ جوانان تمدن سازی که باید کارآزموده و پرانگیزه، با حراست از این انقلاب، آن را به سر منزل مقصود برسانند. رهبر انقلاب یکی از نکات کلیدی که پیش نیاز فعالیت گره گشای جوانان در قالب این حلقه هاست را تقویت بنیه بصیرتی بواسطه‌ی مطالعه تاریخ و عبرت گرفتن از حوادث تاریخی می‌دانند. ضمن آنکه انقلاب اسلامی پدیده ای برخوردار از یک عقبه‌ی تاریخی است و فهم این عمق تاریخی به خصوص برای جوانان انقلابی واجب است. ایشان می فرماید: «یکی از راه‌های فریب و اغواگری، تحریف تاریخ است که امروز متأسفانه این کار به وفور صورت می‌گیرد... من از این که می‌بینم جوانان ما از این قضایا بی‌اطلاعند، رنج می‌برم.» (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار مردم کاشان آران و بیدگل؛ ۱۳۸۰/۷/۲۰)

همچنین در جای دیگری فرموده‌اند: «یکی از چیزهایی که بنده نگران آن هستم، این است که این

نسل جوان بالنده‌ی ما که بحمدالله، هم آگاه و با بصیرت است، هم دارای انگیزه است، آماده به کار است، وسط میدان است، انقلابی است، به تدریج این حوادث مهم را، این عبرت‌های بزرگ دوران معاصر را از یاد ببرد.» (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم ۱۳۹۴/۰۶/۱۸) بسیار مهم است که «جوان مومن انقلابی» بداند امروز در چه نقطه‌ای از تاریخ ایستاده است و کُشش و واکنش‌های او در کدام چارچوب کلان معنا می‌یابد: «تا ندانیم چگونه بوده ایم، نخواهیم دانست که امروز چه در اختیار داریم.» (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار نمایندگان مجلس؛ ۱۳۷۳/۳/۱۱)

نهایت اینکه توصیف امام خامنه‌ای از راهبری حلقه‌های میانی که عبارت از تمرکز بر مسائل، ایجاد برنامه کار، پیدا کردن راهکار و ارائه آن و برنامه ریزی و هدایت است (مقام معظم رهبری، دیدار با دانشجویان، ۱۳۹۸ش) در واقع تفصیل و توضیحی برای پیشران جامعه بودن ایشان می‌باشد.

۴. جوان محوری توأم با توجه ویژه به خودسازی مقدم بر جامعه‌سازی

توجه به جوانان و محوریت ایشان در حرکت‌های مختلف جامعه اسلامی در بیانات و به طور کل در منظومه فکری امام خامنه‌ای امری مشهود است به گونه‌ای که می‌توان از آن بعنوان یک اصل اولی و اساسی در همه امور یاد کرد. ایشان در خصوص حلقه‌های میانی نیز بر محوریت جوانان در حرکت جامعه تاکید دارند و در این خصوص می‌فرمایند:

«خب، ما به یک حرکت عمومی به سمت آن چشم‌انداز نیاز داریم؛ باید یک حرکت عمومی در کشور راه بیفتد؛ البته این حرکت وجود دارد متها بایستی انضباط پیدا کند، سرعت پیدا کند و پیشرفتش به سمت آن چشم‌انداز محسوس باشد. این حرکت طبعاً با محوریت جوان متعهد است؛ جوانهای متعهد، محور این حرکتند..... ما نخبه‌های فکری در زمینه‌های گوناگون مورد نیاز در میان جوانان، در میان مسئولین خودمان داریم. اینها میتوانند بنشینند برنامه‌ریزی کنند و هدایت کنند.» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸ش)

اما یکی از نکاتی که در معارف و آموزه‌های دینی ما تأکید فراوانی بر آن شده عبارت است از مقدم کردن خوسازی بر دیگرسازی؛ این مطلب آنجا اهمیت بالاتری می‌یابد که شخص خود را در مقام راهبر و راهنمای جامعه قرار دهد، حال فرقی ندارد که دایره مخاطبین وی وسیع باشد یا صرفاً خانواده و اطرافیان را شامل شود. امام علی علیه السلام در این رابطه می‌فرمایند:

مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا - [فَعَلَيْهِ أَنْ يُبَدَأَ] فَيُبَدَأَ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ وَ لِيَكُنْ تَأْدِيئُهُ بَسِيرَتَهُ قَبْلَ تَأْدِيئِهِ

بَلْسَانِهِ وَ مَعْلَمِ نَفْسِهِ وَ مُؤَدَّبَهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنْ مَعْلَمِ النَّاسِ وَ مُؤَدَّبِهِمْ؛ آن کس که خود را رهبر و پیشوای مردم می‌سازد، باید پیش از آموزش دیگران به ادب آموزی خویش پردازد؛ و پیش از آن که با زبان و گفتار، دیگران را تربیت کند، باید به کردار شایسته ادب آموزد؛ و آن که خود را ادب آموزد و تربیت نماید، از آن که دیگری را آموزش می‌دهد، به تجلیل و گرامیداشت شایسته‌تر است. (نهج البلاغه (للصباحی صالح)؛ ص ۴۸۰)

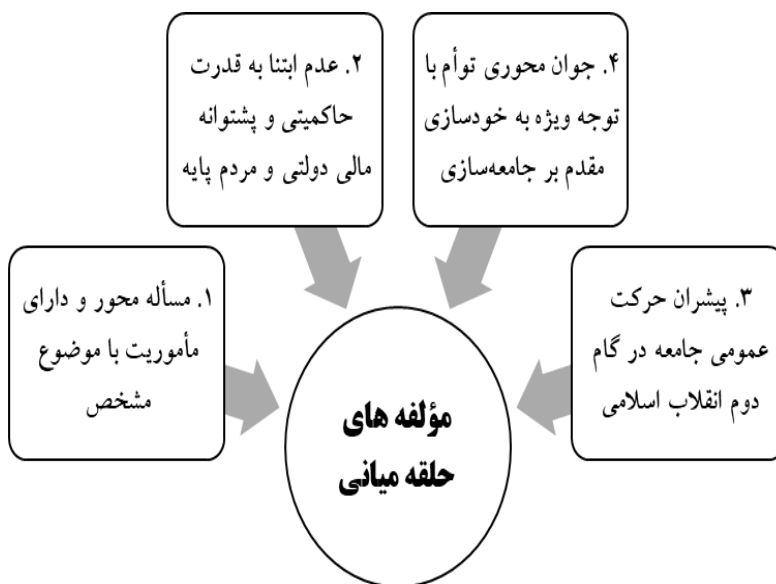
جوان همواره بین دوراهی قرار دارد و به سوی دو نقطه متضاد کشیده می‌شود. از یک طرف، ندای وجدان اخلاقی و الهام الهی او را به سوی خوبی‌ها سوق می‌دهد و از طرف دیگر غرایز درونی و نفس اماره و وساوس شیطانی او را به ارضای خواهش‌های نفسانی فرمان می‌دهد. در این جنگ و گریز تنها جوانی می‌تواند از این صحنه کشمکش و نزاع بین عقل و شهوت، خیر و فساد و پاکی و آلودگی به سلامت خارج شود که خود را به سلاح ایمان و تقوا مجهز کرده و از ابتدای جوانی به خودسازی و جهاد با نفس پردازد. امام خامنه‌ای در موارد متعددی جوانان را ابتدا توصیه به خودسازی و کسب معنویت و فضائل اخلاقی نموده‌اند. (بیانات معظم له در دیدار جمعی از دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳۷۰/۰۷/۱۵؛ بیانات معظم له در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه امیرکبیر، ۱۳۷۹/۱۲/۰۹) بدون تردید یکی از عوامل مهم موفقیت و کام‌یابی، بهره‌برداری صحیح و اصولی از شرایط و فرصت‌های مناسب است، که فرصت جوانی از اساسی‌ترین آن‌ها به شمار می‌رود. نیروی معنوی و قوای جسمانی، گوهر گران‌سنگی است که خداوند متعال در اختیار نسل جوان قرار داده است. حضرت امام خامنه‌ای به مسئله «ایمان و معنویت» در ایجاد تمدن نوین اسلامی توسط جوانان بسیار تأکید دارند. به اعتقاد معظم له «براساس این ایمان است که سبک زندگی انتخاب خواهد شد.» (مقام معظم رهبری، بیانات در جمع جوانان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳). در بیانیه گام دوم نیز خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی سه محوری است که به آنها اشاره شده رابطه ترتیبی با یکدیگر دارند و با اندکی تأمل در بیانیه گام دوم و ترتب این سه امر بر یکدیگر در می‌یابیم که خودسازی مقدمه و پیش‌نیاز اصلی و پایه‌ای تحقق گام دوم انقلاب و در نهایت نیل به تمدن‌سازی نوین اسلامی می‌باشد. لذا بر این اساس می‌توان گفت: از منظر امام خامنه‌ای معنویت، مسأله‌ای محوری است که توجه به آن زیرساخت و پیش‌نیاز همه فعالیت‌های دیگر به حساب می‌آید؛ ایشان این مطلب را این‌گونه بیان نموده‌اند:

«معنویت به معنی برجسته کردن ارزشهای معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است، و اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است. معنویت و اخلاق، جهت‌دهنده‌ی همه‌ی حرکتها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است؛ بودن آنها، محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی، بهشت می‌سازد و نبودن آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند.» (مقام معظم رهبری، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷)

از منظر ایشان با «معنویت» است که می‌توان بر خیلی از کارهای دشوار فائق آمد. «نقش معنویت را دست کم نباید گرفت. با توجه به خدا و تقرب به خدا با توسل به دامن قدس الهی و ذیل عنایت الهی می‌توان خیلی کارهای دشوار را انجام داد.» ایشان خطاب به جوانان از آنها می‌خواهند که با ارتباط با خدا و معنویت بنیه‌ی دینی و انقلابی خود را محکم کنند. «باخدای متعال رابطه برقرار کنید. با نماز، با نافله، با تلاوت قرآن، با دعا، با صحیفه سجاده‌یه... با این کار بنیه‌ی دینی و انقلابی خودتان را هم محکم می‌کنید.

(مقام معظم رهبری، بیانات در جمع اساتید و دانشجویان دانشگاه شیراز؛ ۱۳۸۷/۰۲/۱۴)

اهمیت و لزوم مسأله پرداختن به کسب معنویت و ارتباط قوی با خداوند و ضربه دیدن حرکت‌های اسلامی از ابتدای ظهور اسلام تا کنون و به خصوص بعد از پیروزی انقلاب اسلامی مانند جریان تکنوکرات‌گرایی در عرصه سیاست در دولتمردان در برهه‌هایی از تاریخ کشور که باعث بوجود آمدن انحرافات و بروز نقاط ضعف و ایجاد مشکل برای نظام مقدس اسلامی گردید باعث شده مقام معظم رهبری از هر فرصتی و بهر زبانی این مسأله را مورد تاکید قرار دهند مانند آنجا که با لحنی پدرانه از فرزندان انقلابی خود می‌خواهند که «عزیزان من! رابطه باخدا را جدی بگیرید. شما جوانید؛ به آن اهمیت بدهید. با خدا حرف بزنید. از خدا بخواهید، مناجات، نماز- نماز باحوال و باتوجه- برای شما خیلی لازم است. مبدا این‌ها را به حاشیه برانید.» (مقام معظم رهبری، بیانات در جمع دانشجویان دانشگاه تهران؛ ۱۳۷۷/۰۲/۲۲)

نمودار (۲): مؤلفه های حلقه میانی در منظومه فکری مقام معظم رهبری

بنابراین هرچند فعال نمودن ظرفیت گروههای مردمی نخبگانی در قالب حلقه‌های میانی در پیشبرد اهداف جامعه اسلامی نظریه‌ای مطرح و در حال جریان است، ولی آنچه مقام معظم رهبری مطرح نموده‌اند متناسب با معارف و آموزه‌های اسلامی و مبتنی بر مردم‌سالاری دینی است و دارای شاخصه‌های مخصوص به خود و قرآنی نو از بکارگیری ظرفیت مردم به حساب می‌آید که داشتن پایه‌ی مستحکم معنوی شرط اساسی برای کسانی است که قصد ورود در این عرصه را دارند.

نتیجه گیری:

۱. واژه حلقه‌های میانی از ابداعات مقام معظم رهبری است که در تاریخ اول خرداد ۱۳۹۸ در دیدار جمعی از دانشجویان مطرح شد. می توان حلقه های میانی را مجموعه هایی دانست که واجد ذهن فعال، زبان گویا، تمرکز، پیگیری، فعالیت پی در پی و لحظه به لحظه، برای ایجاد برنامه عملیاتی و پیدا کردن و ارائه راهکار و همچنین به عنوان هادی و پیشران ملت در حرکت عمومی به سمت تمدن سازی اسلامی ایفای نقش می کنند.

۲. این مفهوم در یک بافت معنایی به عنوان فرایند و مسیر به میدان آمدن جوانان و ایفای نقش پیشرانی ملت و بالتبع ورود به عرصه مدیریت کشور و تشکیل دولت جوان حزب اللهی مطرح شد؛ یعنی تشکیل این حلقه ها میانی از استلزامات تشکیل دولت جوان حزب اللهی است.

۳. امام خامنه ای در سال های اخیر، با طرح مفاهیمی همچون «زنجیره توحی»، «جهاد امیدآفرینی» و «جهاد تبیین» که قرابتی محسوس با مفهوم حلقه های میانی دارند، گویی فراخوانی به عموم فعالان و دغدغه مندان متعهد به گفتمان انقلاب اسلامی برای نقش آفرینی و مسئولیت پذیری در قبال موانع گوناگون در مسیر پیشرفت انقلابی داده اند.

۴. مؤلفه های اساسی حلقه میانی در منظومه فکری مقام معظم رهبری عبارتند از: ۱. مسأله محوری و دارای مأموریت با موضوع مشخص؛ ۲. عدم ابتنا به قدرت حاکمیتی و پشتوانه مالی دولتی و مردم پایه ۳. پیشران حرکت عمومی جامعه در گام دوم انقلاب اسلامی ۴. جوان محوری توأم با توجه ویژه به خودسازی مقدم بر جامعه سازی.

۵. حلقه های میانی مسأله محورند به این معنا که برای خود یک مأموریت مشخص تعریف می کنند و بر یک مسأله متمرکز می شوند.

۶. حلقه های میانی بدون تمسک به قدرت حاکمیتی عمل می کنند و از پشتوانه حمایت مردمی سرچشمه می گیرند و منش آنها از جنس مدیریت جهادپست؛ با مصرف گرایی، اشرافی گری، سستی، تبلی، بی حالی و انحراف از مسیر آرمان گرایی ایمانی، تغایر داشته و بلکه با آن مبارزه می کنند.

۷. این گروهها در عین اینکه هم سیاست و هم افق با آرمان‌ها و شعارهای انقلاب و دارای شناخت دقیق از تاریخ و موقعیت جمهوری اسلامی و چالشهای فراروی آن و همچنین دارای اهداف تمدنی و معتقد به افول تمدن‌های غیر الهی و خودباور و معتقد و امیدوار به توان تحقق اهداف خویش هستند، آخرین حلقه تاثیرگذار بر بدنه جامعه و به عبارت دیگر حلقه وصل حاکمیت و توده مردم در مقام حرکت عمومی جامعه به سوی چشم‌انداز خود می‌باشند.

۸. حلقه‌های میانی نیز بر محوریت جوانان در حرکت جامعه پایه‌گذاری شده و مقدمه تشکیل دولت جوان انقلابی است؛ از منظر رهبر انقلاب با «معنویت» است که می‌توان نیروی جوانی را در خدمت آرمان‌های انقلاب قرارداد و بر خیلی از کارهای دشوار فائق آمد.

۹. هرچند فعال نمودن ظرفیت گروههای مردمی در پیشبرد اهداف حاکمیت در جهان امروز نظریه‌ای مطرح و در حال جریان است ولی آنچه مقام معظم رهبری مطرح نموده‌اند متناسب با نظام اسلامی مبتنی بر مردم‌سالاری دینی است و دارای شاخصه‌های مخصوص به خود و قرائتی نو از این امر به حساب می‌آید.

فهرست منابع:

- پژوهشکده تبلیغ و مطالعات اسلامی. (۱۴۰۱ش، ۰۳، ۰۸). آلبوم تصاویر/آیین رونمایی از کتاب دوجلدی حکمرانی نوین. بازیابی از پژوهشکده تبلیغ و مطالعات اسلامی: **rbo.ir**
- تمیمی آمدی، ع. (۱۴۱۰ق). غرر الحکم و درر الکلم. قم: دارالکتاب الاسلامی.
- خسروپناه، ع. (۱۳۹۶ش). منظومه فکری آیت الله العظمی خامنه‌ای. قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- خواص و لحظه‌های تاریخ ساز. (۱۳۸۶ش). تهران: موسسه فرهنگی قدر ولایت.
- شریف الرضی، م. (۱۴۱۴ق). نهج البلاغه (للصبحی صالح). قم: هجرت.
- شفیع خانی، م. (۱۴۰۱، ۰۴، ۲۵). حلقه‌های میانی رهیافتی بسوی تفاهم. روزنامه سیاسی فرهنگی اقتصادی رسالت (۶۹۴۳۷)، ص. ۲.
- شهیدمطهری، م. (بی‌تا). مجموعه آثار. تهران: انتشارات صدرا.
- قرآن کریم. (بدون تاریخ).
- لیثی واسطی، ع. (۱۳۷۶ش). عیون الحکم و المواعظ (للیثی) (نسخه اول). (ح. حسنی بیرجندی، تدوین) قم: دارالحدیث.
- مجلسی، م. (۱۴۰۴ق). بحار الانوار (ط-بیروت). بیروت: دار إحياء التراث العربی.
- مجیدی، سبزی کریم‌آبادی، م. (فروردین ۱۴۰۱). جایگاه حلقه‌های میانی در حکمرانی تشکیلاتی و نقش آن در تمدن‌سازی، با نگاهی به مقوله تحزب. مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۲۹-۵۲.
- مقام معظم رهبری، خ. (۱۳۹۸ش، ۰۳، ۰۱). صفحه بیانات. بازیابی از پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای: **khamenei.ir**
- مقام معظم رهبری، س. (۱۳۷۰، ۰۸، ۱۵). خامنه‌ای دات آی آر. بازیابی از بیانات در دیدار جمعی از دانش‌آموزان و دانشجویان: **khamenei.ir**
- مقام معظم رهبری، س. (۱۳۷۳، ۰۳، ۱۱). خامنه‌ای دات آی آر. بازیابی از بیانات در دیدار نمایندگان مجلس: **khamenei.ir**
- مقام معظم رهبری، س. (۱۳۷۷، ۰۲، ۲۲). خامنه‌ای دات آی آر. بازیابی از بیانات در جمع

دانشجویان دانشگاه تهران: **khamenei.ir**

مقام معظم رهبری، س. (۱۳۷۹، ۱۲، ۰۹). خامنه ای دات آی آر. بازیابی از بیانات در دیدار

اساتید و دانشجویان دانشگاه امیر کبیر: **khamenei.ir**

مقام معظم رهبری، س. (۱۳۷۹، ۰۹، ۲۱). خامنه ای دات آی آر. بازیابی از بیانات در دیدار

مسئولین و کارگزاران نظام اسلامی: **khamenei.ir**

مقام معظم رهبری، س. (۱۳۸۰، ۰۸، ۲۰). خامنه ای دات آی آر. بازیابی از بیانات در دیدار

مردم کاشان و آران و بیدگل: **khamenei.ir**

مقام معظم رهبری، س. (۱۳۸۷، ۰۲، ۱۴). خامنه ای دات آی آر. بازیابی از بیانات در جمع

اساتید و دانشجویان دانشگاه شیراز: **khamenei.ir**

مقام معظم رهبری، س. (۱۳۹۴، ۰۶، ۱۸). خامنه ای دات آی آر. بازیابی از بیانات در دیدار اقدار

مختلف مردم: **khamenei.ir**

مقام معظم رهبری، س. (۱۳۹۷). بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. ۱۱: ۲۲.

مقام معظم رهبری، س. (۱۳۹۷ش، ۰۳، ۲۰). بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و

پژوهشگران دانشگاهها. بازیابی از **khamenei.ir**

مقام معظم رهبری، س. (۱۴۰۰ش، ۰۸، ۲۶). بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و استعدادهای

برتر علمی کشور. بازیابی از خامنه ای دات آی آر: **khamenei.ir**

مقام معظم رهبری، س. (بدون تاریخ). پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله

العظمی خامنه ای. بازیابی از **khamenei.ir**

ویکی شیعه. (بدون تاریخ). ویکی شیعه/بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. بازیابی از ویکی شیعه:

<https://fa.wikishia.net/view>

هاشمی، س. (بهار ۱۳۸۰، شماره ۲۶). نقش نخبگان در تحولات اجتماعی از نگاه امام علی(ع).

روش شناسی علوم انسانی، صص ۹۵-۱۰۷.